



HRADILOVÁ, Marta – TOŠNEROVÁ, Marie (edd.). *Jakž lidé hodnověrní zprávu činí: formy písemné komunikace v raném novověku*. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2018. ISBN 978-80-87782-83-5.



Recenzovaná publikace byla vydána v rámci projektu *Strategie AV21: Formy a funkce komunikace*¹ jako sborník jedenácti příspěvků autorů z různých institucí a ústavů z celé České republiky – univerzit, archivů, muzeí i ústavů Akademie věd. Nejspíše i z toho plyne rozmanitý rozsah a hloubka jednotlivých studií. Stručná a jasná předmluva **Marty Hradilové** na necelých dvou stranách shrnuje vývoj a formy písemné komunikace v raném novověku a představuje jednotlivé příspěvky autorů „kteří věnovali pozornost zejména analýze dobové komunikace na pozadí historického kontextu a struktury médií, jejich funkci, významu a vlivu na utváření dobového veřejného mínění“ (s. 7). Publikace je uspořádáním jednotlivých článků pomyslně rozdělena na dvě části. První polovina knihy se věnuje různým

podobám úřední komunikace, druhá část se zabývá problematikou zpravodajství, jak ručně psaného, tak tištěného.

Příspěvek **Jany Vojtíškové** o písemné komunikaci českých královských měst je vhodným úvodem k první části, neboť popisuje fungování přenosu informací mezi městskými a zeměpanskými úřady i městy navzájem, a to po dlouhé období od roku 1500 do poloviny 18. století. Proměny komunikační praxe vyplývající z rozložení mocenských sil v rámci monarchie, hospodářské situace a byrokratizačních procesů dokládá na konkrétních příkladech z dochovaných misivů města Kouřimi (první a druhá dekáda 16. století), registrů z Nového Města pražského (1640–1655), pomocné kancelářské knihy z Nymburka (1731–1751) a dalších jednotlivých pramenů.

Daniel Kovář ve svém příspěvku jasně a stručně ukazuje na korespondenci městské kanceláře v Českých Budějovicích z let 1526–1550 a popisuje, jak bylo vnímáno plynutí času a vzdálenosti tehdejšími úředníky. Ze studovaného vzorku (téměř 3000 listů) je patrné, že se v tehdejší době s odpovědí bezdůvodně neotálelo a často byla sepsána a odeslána ještě týž den nebo den následující. Text ilustrují tři české listy s podrobnými popiskami.

Ve studii **Josefa Kadeřábka** o způsobech komunikace Jaroslava Bořity z Martinic s jeho úředníky na slánském panství se autor neomezuje pouze na písemnou komunikaci. Dokládá, že šlechtic si uvědomoval význam symbolické a vizuální komunikace jako prostředku upevnování své moci, disciplíny poddaných i katolické víry. Konkrétně se jednalo o opravu a návrh nového oltáře v kostele sv. Gotharda ve Slaném, o jehož výsledné podobě mohli rozhodnout sami měšťané.

Příspěvek **Zbyňka Svitáka** o písemné komunikaci správních zeměpanských institucí navazuje na úvodní článek Jany Vojtíškové, neboť popisuje přenos informací v ustáleném systému správních institucí habsburské monarchie zejména v 18. století. Podrobně se věnuje jednotlivým druhům písemnosti ve vztahu k správním institucím, které je používaly, a jejich hierarchii v rámci instanční podoby správního systému. Je škoda, že není každý druh písemnosti ilustrován konkrétním příkladem, takto se totiž laik rychle ztratí ve výčtu názvů a popisu formalit jednotlivých dokumentů.

Druhou, o něco obsáhlejší, část knihy otevírá příspěvek **Kateřiny Pražákové** *Ručně psané noviny a jejich vliv na společnost 16. století*. Ten je opět skvělým úvodem

¹ Podrobnější informace dostupné online z: <http://komunikaceav21.cz/>

do problematiky zpravodajství psaného ve srovnání s tištěným s přihlédnutím k roli letáků. Na konkrétních příkladech z rožmberského archivu autorka sleduje vznik psaných novin v polovině 15. století i následné soupeření s tištěnými médii, řeší způsob jejich šíření i otázku cenzury, na čemž dokazuje, že do poloviny 17. století, kdy byl zefektivněn tisk novin, nemohla tištěná média své psané konkurenty vytlačit.

Závěry studie K. Pražákové dokládá **Alena Richterová** podrobnou analýzou psaných novin, které byly odesílány z Prahy na Saský dvůr v letech 1611 a 1612. Příspěvek je navzdory podnázvu „Chronologický přehled“ časově nekoherentní a spolu s uvedením velkého množství jmen ilustruje velmi spletitou a složitou situaci, která v posledním roce života císaře Rudolfa na pražském panovnickém dvoře panovala.

Následující příspěvek **Jany Hubkové** přináší skvělý přehled bádání, společně s přehledem relevantní literatury, na téma jednolist (Flugblatt) – leták (Flugschrift) – noviny (Zeitung). Konkrétní příklady i s vyobrazeními se pak týkají působení zimního krále Fridricha Falckého v Čechách.

Oproti ostatním studiím sborníku je hlavní předností příspěvku **Jany Tvrzníkové** velmi podrobný rozbor jednoho konkrétního dokumentu (jednolist *Pobožné a potřebné napomenutí a uvážování nové té a zázračné hvězdy*. Praha: Michael Peterle, 1575–1576) ze všech úhlů pohledu – knihovědného, literárněvědného i uměleckohistorického. Z něho vycházející zobecnění o výrobě kolorovaných jednolistů v Čechách v 16. století se pak jeví opodstatněné a spolu se závěrem přímo vybízí k dalšímu bádání.

Příspěvku **Andrey Jelínkové** uškodilo jeho umístění ve sborníku. Přehled vývoje tištěného zpravodajství, který její studii uvozuje, byl totiž dostatečně rozveden v předcházejících příspěvcích a působí zde poněkud nadbytečně. Dále je však příspěvek vybaven podrobným výčtem pramenů a vhodně ilustrován příklady titulních listů k tématu „Erstlich gedruckt zu Prag“. V závěru pak autorka zdůrazňuje, že pouze díky přetiskům dnes známe některé tisky, které se v originále nedochovaly.

Helena Chalupová si ve své studii vytyčila nelehký úkol představit nejen tištěnou publicistiku věnující se událostem v oblasti dnešního Rumunska v raném novověku, ale též samotné dění v tomto regionu. Článek je tak velmi informačně nabitý.

V závěrečné studii **Marie Tošnerové** se propojují obě výše zmíněná témata knihy – jak psané úřední dokumenty, konkrétně městské kroniky, tak tištěné zpravodajství. Autorka si v kronikových záznamech všímá toho, jak jejich pisatelé přijímali a interpretovali dobové tištěné zpravodajství.

Publikace má výběrový seznam literatury řazený průřezově ze všech příspěvků a seznam obrazových příloh uspořádaný po jednotlivých kapitolách. Dále jmenný a zeměpisný rejstřík, jejichž namátkovou prohlídkou lze zjistit, že osobnosti ani místa se v jednotlivých příspěvcích, až na výjimky jako Praha a Rudolf II., nepřekrývají.

Ostatně různorodost konkrétních příkladů k tématu písemné komunikace v předkládané publikaci je obdivuhodná. Snad by jen neuškodila pečlivější editorská práce, které by predešla opakování úvodů do problematiky u jednotlivých příspěvků. Zejména ve druhé části knihy se rozbor definice „psané“ versus „tištěné noviny“ a „jednolist“ versus „leták“ objevuje několikrát.

Na závěr je třeba konstatovat, že kniha shrnuje výsledky bádání několika posledních let od jedenácti autorů z velmi různorodého prostředí k tématu, o kterém toho v českém jazyce a na základě téměř výlučně českých pramenů, nebylo dosud mnoho publikováno.

Monika Veverková

Knihovna Národního muzea
oddělení rukopisů a starých tisků
Václavské náměstí 68
110 00 Praha 1